

POSTANOWIENIE

24 maja 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Kamil Zaradkiewicz

na posiedzeniu niejawnym 24 maja 2024 r. w Warszawie

w sprawie z powództwa B. O.

przeciwko Bank S.A. w W.

o ustalenie, ewentualnie zapłatę,

na skutek skargi kasacyjnej Bank S.A. w W.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie

z 15 września 2022 r., I ACa 1014/21,

1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;

2) zasądza od Banku S.A. w W. na rzecz B. O. 5 400 (pięć tysięcy czterysta) zł kosztów postępowania kasacyjnego z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego za czas po upływie tygodnia od doręczenia pozwanej odpisu niniejszego postanowienia.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 15 września 2022 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie, w sprawie z powództwa B. O. przeciwko Bankowi S.A. w W. o ustalenie, ewentualnie zapłatę, na skutek apelacji pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z 8

listopada 2021 r. oddalił apelację pozwanej oraz ustalił, że koszty postępowania apelacyjnego ponosi w całości pozwana, pozostawiając ich szczegółowe rozliczenie referendarzowi sądowemu w Sądzie Okręgowym w Warszawie.

Strona pozwana wniosła skargę kasacyjną od wyroku Sądu II instancji, w której zaskarżyła ten wyrok w całości i wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temu Sądowi w innym składzie, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i rozstrzygnięcie sprawy co do istoty stosownie do art. 398¹⁶ k.p.c. poprzez zmianę zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie i oddalenie powództwa w całości.

Uzasadniając wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania pozwana wskazała na istnienie potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości i wywołujących rozbieżności w orzecznictwie, tj.: 1) art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. Urz. UE nr L 95 z 21 kwietnia 1993 r. s. 29, ze zm.; dalej: „dyrektywa 93/13”) w zw. z art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 w zw. z art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej; 2) art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (tekst jedn.: Dz.U. 2023 poz. 2488, dalej: „pr. bank.”) w zw. z art. 56 i 65 k.c.

Ponadto pozwana wskazała na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego związanego z wykładnią art. 385¹ § 1 w zw. z art. 56 w zw. z art. 358 § 2 k.c. oraz ewentualnie art. 69 ust. 3 pr. bank., sprowadzającego się do odpowiedzi na pytanie: czy w świetle przepisów prawa krajowego mechanizm indeksacji winien być traktowany jako jedno postanowienie umowne, czy też możliwe jest wydzielenie w ramach tego mechanizmu dwóch oddzielnych postanowień, tzn. klauzuli ryzyka walutowego oraz klauzuli *spreadowej*, a jeżeli tak to w przypadku gdy jedna z tych klauzul jest abuzywna, czy pozostaje to bez wpływu na abuzywność drugiej z nich. W takim przypadku z kolei, mając na uwadze zasadę pewności prawa oraz zasadę proporcjonalności, w ocenie pozwanej konieczne jest udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy brak sprecyzowania w umowie sposobu ustalenia kursu waluty obcej, do którego odsyła klauzula ryzyka

walutowego, może być konwalidowany w oparciu o art. 358 § 2 k.c. bądź art. 69 ust. 3 pr. bank., ewentualnie art. 24 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim (tekst jedn.: Dz.U. 2022 poz. 2025), art. 41 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. - Prawo wekslowe (tekst jedn.: Dz.U. 2022 poz. 282).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Taka ocena skargi kasacyjnej wniesionej przez pozwaną uwarunkowana jest przede wszystkim treścią uchwały pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, która z chwilą jej podjęcia uzyskała moc zasady prawnej stosownie do treści art. 87 § 1 zd. 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn.: Dz.U. z 2024 r., poz. 622), i jako taka wiąże inne składy Sądu Najwyższego.

Zgodnie z uchwałą:

1. W razie uznania, że postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów.
2. W razie niemożności ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie.
3. Jeżeli w wykonaniu umowy kredytu, która nie wiąże z powodu niedozwolonego charakteru jej postanowień, bank wypłacił kredytobiorcy całość lub część kwoty kredytu, a kredytobiorca dokonywał spłat kredytu, powstają samodzielne roszczenia o zwrot nienależnego świadczenia na rzecz każdej ze stron.
4. Jeżeli umowa kredytu nie wiąże z powodu niedozwolonego charakteru jej postanowień, bieg przedawnienia roszczenia banku o zwrot kwot

wypłaconych z tytułu kredytu rozpoczyna się co do zasady od dnia następującego po dniu, w którym kredytobiorca zakwestionował względem banku związanie postanowieniami umowy.

5. Jeżeli umowa kredytu nie wiąże z powodu niedozwolonego charakteru jej postanowień, nie ma podstawy prawnej do żądania przez którąkolwiek ze stron odsetek lub innego wynagrodzenia z tytułu korzystania z jej środków pieniężnych w okresie od spełnienia nienależnego świadczenia do chwili popadnięcia w opóźnienie co do zwrotu tego świadczenia.

Treść uchwały z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, stanowi potwierdzenie dominującej linii orzeczniczej Sądu Najwyższego dotyczącej skutków zawarcia w umowie kredytu denominowanego lub indeksowanego do kursu obcej waluty postanowień abuzywnych dotyczących zasad ustalania tego kursu na potrzeby wykonania umowy kredytu. Jedynie na marginesie Sąd Najwyższy zwraca uwagę, że poglądy wyrażane w tym zakresie w orzecznictwie Sądu Najwyższego przed podjęciem wskazanej uchwały, również przemawiałyby za odmową przyjęcia do rozpoznania skargi kasacyjnej wniesionej przez pozwaną.

Odpowiedzi sformułowane w punktach pierwszym i drugim uchwały determinują w szczególności ocenę wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej, w zakresie, w jakim pozwana powołuje się na przesłankę związaną z potrzebą wykładni przepisów wskazanych w punkcie IV.1) i IV.2) petitum wniosku skargi, które mają budzić poważne wątpliwości i wywoływać rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych. Uzasadniając tę przesłankę pozwana podniosła, że Sąd Najwyższy powinien rozstrzygnąć, czy w razie stwierdzenia niedozwolonego charakteru postanowienia dotyczącego ustalania kursu waluty obcej zawartego w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego kursem takiej waluty możliwe jest utrzymanie umowy w mocy w pozostałym zakresie.

Sąd Najwyższy w przywołanej wyżej uchwale nie pozostawił wątpliwości co do tego, że po wyeliminowaniu z umowy abuzywnego postanowienia dotyczącego zasad ustalania kursu waluty obcej nie jest możliwe uzupełnienie powstałej luki innym sposobem określenia kursu waluty obcej wynikającym z przepisów prawa lub

zwyczajów, a w sytuacji braku możliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie.

Niezależnie od powyższego Sąd Najwyższy wskazuje, że wniosek oparty na potrzebie wykładni przepisów prawnych wskazanych w punkcie IV.1) i IV.2) petitum wniosku skargi kasacyjnej, które mają budzić poważne wątpliwości i wywoływać rozbieżności w orzecznictwie sądów, został sformułowany wadliwie, gdyż w ramach jego uzasadnienia nie przywołano jakiegokolwiek orzecznictwa sądów powszechnych dotyczącego problematyki wskazanej przez pozwaną. Odwołanie się do statystyk opracowanych przez Związek Banków Polskich nie może być bowiem uznane za spełnienie wymogu przedstawienia orzeczeń potwierdzających istnienie wątpliwości lub rozbieżności w zakresie wykładni określonych przepisów.

Z kolei wskazanie różnych stanowisk prezentowanych w orzecznictwie Sądu Najwyższego, tak jak czyni to pozwana, nie stanowi o istnieniu rozbieżności, które uzasadniają przyjęcie skargi do rozpoznania, bowiem nie jest bezpośrednią funkcją instytucji skargi kasacyjnej doprowadzenie do eliminacji ewentualnych rozbieżności w orzecznictwie Sądu Najwyższego, lecz w sprawach rozpoznawanych przez sądy powszechne. Skarga kasacyjna nie służy bowiem ujednoliceniu praktyki orzeczniczej i wykładni dokonywanej przez Sąd Najwyższy, lecz wyjaśnieniu kierunku wykładni w orzecznictwie sądów powszechnych, co wynika z roli i ustrojowej pozycji Sądu Najwyższego oraz instrumentów, jakimi w tym zakresie dysponuje. Natomiast ewentualne rozbieżności w orzecznictwie samego Sądu Najwyższego nie tylko nie mogą stanowić podstawy uznania zasadności zarzutów skargi kasacyjnej, ale wręcz potwierdzają istnienie ram dopuszczalnej wykładni prawa przez sądy, o ile stanowisko Sądu Najwyższego nie znalazło jednoznacznego wyrazu w uchwale mającej moc zasady prawnej (w szczególności pełnego składu Sądu Najwyższego lub Izby), która jakkolwiek wiąże składy Sądu Najwyższego, to jednak niewątpliwie oddziałuje również na ocenę prawidłowości orzecznictwa innych sądów, nad którymi Sąd ten sprawuje nadzór orzeczniczy. Sąd Najwyższy zwraca również uwagę, że pozwana nie przywołała bieżących na datę wniesienia skargi orzeczeń Sądu Najwyższego, lecz orzecznictwo starsze.

Odnosząc się do zagadnienia prawnego sformułowanego w punkcie IV.3) *petitum* skargi, Sąd Najwyższy wskazuje, że zgodnie z aktualnym orzecnictwem klauzule kształtujące mechanizm indeksacji, zastrzeżone w umowie kredytu złotowego indeksowanego do waluty obcej (denominowanego w walucie obcej), określają główne świadczenie kredytobiorcy (postanowienie Sądu Najwyższego z 11 kwietnia 2024 r., I CSK 1347/23). Przyjmuje się także, że bez abuzywnych klauzul przeliczeniowych (*spreadowych*) umowa kredytu indeksowanego nie może nadal obowiązywać, gdyż ich wyeliminowanie prowadzi do upadku klauzuli ryzyka walutowego, charakterystycznego dla umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej i uzasadniającego powiązanie stawki oprocentowania ze stawką LIBOR (postanowienie Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., I CSK 1583/23).

Bez postanowień określających sposób wyznaczenia kursu miarodajnego dla przeliczenia złotych na franki szwajcarskie i na odwrót (bez uzupełnienia związanej z tym luki), klauzule przewidujące indeksację (ucieleśniające też ryzyko walutowe), w ogóle nie mogą wyrzucić skutku (wyrok Sądu Najwyższego z 29 listopada 2023 r., II CSKP 1460/22). Właśnie dlatego w orzecnictwie Sądu Najwyższego zwraca się uwagę na ścisłe powiązanie klauzuli ryzyka walutowego i klauzuli *spreadowej* (wyroki Sądu Najwyższego: z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22; z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22; z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22; z 25 lipca 2023 r., II CSKP 1487/22; z 29 listopada 2023 r., II CSKP 1460/22).

Potwierdzeniem przywołanej linii orzeczniczej jest uchwała z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, w której Sąd Najwyższy przyjął, że po stwierdzeniu abuzywnego charakteru postanowienia dotyczącego ustalania sposobu określania kursu waluty obcej nie jest możliwe uzupełnienie powstałej luki innym sposobem określenia kursu waluty obcej wynikającym z przepisów lub zwyczajów, co w konsekwencji prowadzi do upadku całej umowy. Sformułowane przez pozwaną zagadnienie prawne dotyczące w istocie możliwości rozdzielenia klauzuli *spreadowej* od klauzuli ryzyka walutowego zostało już w orzecnictwie Sądu Najwyższego rozstrzygnięte na rzecz ścisłego powiązania tych klauzul.

W orzecnictwie Sądu Najwyższego, jeszcze przed podjęciem uchwały z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, nie budził również wątpliwości brak możliwości

stosowania art. 358 § 2 k.c. w związku ze stwierdzeniem niedozwolonego charakteru postanowienia umownego (wyroki Sądu Najwyższego: z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22; z 23 marca 2022 r., II CSKP 532/22; z 26 kwietnia 2022 r., II CSKP 550/22; z 28 kwietnia 2022 r., II CSKP 40/22). Żaden bowiem przepis prawa, w tym art. 385¹ § 1-4 k.c., nie daje podstaw do zastąpienia klauzuli abuzywnej innym postanowieniem. Uzupełnienie luk po wyeliminowaniu takiej klauzuli stanowiłoby bowiem zbyt daleko idącą modyfikację umowy w celu ratowania sytuacji prawnej przedsiębiorcy stosującego niedozwolone postanowienie umowne (postanowienie Sądu Najwyższego z 31 maja 2022 r., I CSK 2314/22 i wskazane tam orzeczenia).

Ponadto, zgodnie z utrwalonym orzecznictwem TSUE, przy dokonywaniu wykładni przepisu prawa Unii należy uwzględniać nie tylko jego brzmienie, lecz także jego kontekst oraz cele regulacji, której część on stanowi (zob. wyroki TSUE: z 10 lipca 2019 r., Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände, C-649/17, ECLI:EU:C:2019:576, pkt 37; z 12 października 2023 r., KBC Verzekeringen, C-286/22, EU:C:2023:767, pkt 32; z 30 maja 2024 r., Conny GmbH, C-400/22, ECLI:EU:C:2024:436). W niniejszej sprawie strona skarżąca nie uwzględniła celu i funkcji regulacji konsumenckich. W świetle dotychczasowego orzecznictwa należy uznać, że wyeliminowanie abuzywnych klauzul przeliczeniowych nie prowadzi do utrzymania w mocy umowy kredytu indeksowanego kursem waluty obcej (franka szwajcarskiego) jako kredytu złotowego oprocentowanego według stawki LIBOR (wyrok Sądu Najwyższego z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22); to samo dotyczy kredytu denominowanego kursem CHF (wyrok Sądu Najwyższego z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22). W wyroku z 6 marca 2019 r. (C-70/17 i C-179/17, Abanca Corporación Bancaria SA i Bankia SA, ECLI:EU:C:2019:250, pkt 54,) TSUE wykluczył, aby sąd krajowy mógł zmieniać treść nieuczciwych warunków zawartych w umowach. Nie byłoby zatem możliwe zastąpienie przez sąd postanowień niedozwolonych innymi, polegającymi np. na wprowadzeniu do umowy stawki WIBOR w miejsce oprocentowania według stawki LIBOR (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22; z 19 maja 2022 r., II CSKP 797/22).

Z przytoczonych względów należało odmówić przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.). O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w związku z art. 108 § 1, art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c. w zw. z § 2 pkt 7 i § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (tekst jedn.: Dz.U. 2023 poz. 1935).

[SOP]

(r.g.)